

Handan Attar (Araştırma-İnceleme), **Bornovalı**, Bornova/İzmir 2009, Ege Üniversitesi Basımevi, IX+330 s., ISBN. 978-975-483-788-9.

Kitabın konusu olan Adil Demir, Girit'te 1897'de alevlenen Yunan isyanı sırasında Anadolu'ya göç etmek zorunda kalmış Zehra ve Kadri çiftinin üçüncü çocuğu olarak 1934'te Bornova'da dünyaya gelmiş, ilkokulu burada bitirmiştir. Serbest meslekle uğraşarak hayatını kazanan A. Demir, Demokrat Parti Bornova Gençlik Kolu Başkanı olarak siyasi hayata atılmıştır. Demokrat Parti'nin ardından kurulan Adalet Partisi'nin Bornova ilçe yönetiminde çeşitli kademelerde görev almış, İzmir İl Genel Meclisi Üyeliği ve Daimi Encümen Üyeliği görevlerinde bulunmuştur. 1973 ve 1977 yıllarında İzmir'i milletvekili olarak iki defa TBMM.'nde temsil etmiştir. Bornova'dan seçilen ilk milletvekili olan A. Demir, 12 Eylül 1980 harekâtından sonra politika uğraşısından vazgeçmiştir. 2006 yılında dağıtılmaya başlanan 'Mikis Theodorakis Barış Ödülü'nü almıştır.

Kitabın yazarı olan Dr. Handan Attar, Adil Demir ile ilgili ilk yayını 2002 yılında yapmıştır¹. Bu kitap, A. Demir'in Sakız ve Girit'teki Yunanlı dostları ile olan ilişkilerini, onların yurdumuza yaptıkları gezilerle Adil Demir'in adalar ve Yunanistan coğrafyasındaki seyahatlerini konu edinmiştir. Yazar yer yer tarihi bilgiler ve çeşitli alıntularla süslediği anlatısının Sakız ve Girit adalarına ilişkin ülkemizdeki ilk gezi ve araştırma çalışması olduğunu kaydetmektedir.

Yazar, akademisyen eğitimci kimliği ile Adil Demir'in hayatı ve kişiliği üzerine hazırladığı 'Bornovalı' başlıklı kitabında belirttiğine göre 'on yıl boyunca' Adil Demir'in anılarını derlemiştir. Bununla birlikte eğitim bilimleri alanındaki uzmanlığı ışığında bir inceleme olarak meydana getirdiği eserini sadece Adil Demir'in hayat hikâyesi olarak görmemek gerekir. Çünkü yazar, çalışmasına konu edindiği kişinin yaşamına ilişkin biyografik notlar vermenin yanı sıra bilimsel bir yöntem dâhilinde elde ettiği bulguları da değerlendirmeye çalışmış, özenle kullandığı görülen Türkçemizle eserini bir roman havasına büründürerek okuyucusunu farklı bir dünyaya sürüklemeyi de başarmıştır.

Dr. Handan Attar, araştırmasının amacını "Bornovalı'nın 'kitabını yazmamın' nedeni, Adil Demir'in ilginç kişiliğine ve topluma verdiği hizmetlere duyduğu hayranlık ve merak" olarak açıklamaktadır. 'Önsöz' (s. III), 'Adil Demir Kimdir?' (s. V-VI), 'İçindekiler' (s. VII-IX) bölümlerinin ardından yazar, 'Araştırmanın Amacı' (s. 1-2) ile

---

¹ Handan Attar, **Gezgin**, Girit Kökenli İzmirli ile İzmir Kökenli Yunanlıların Yurt Gezileri (4. ve 5. Dönem) İzmir Milletvekili Adil Demir'in İzlenimleri, Bornova-İzmir 2002, Ege Üniversitesi Ege M.Y.O. Basımevi, VIII+178 s., ISBN. 975-97865-0-8.

ilgili değerlendirmelerini aktarmış, ‘Giriş ve Bulgular’ (s. 3) kısmında da kısaca çalışma konusu olan kişiye başarılı kılan unsurlar üzerinde durarak onun yaşamının ülkemizin demokratikleşme sürecini yansıttığı yargısına yer vermiştir.

‘Bornovalı’ olarak isimlendirilen Adil Demir’in ‘Ana Tarafı’ (s. 3-32) başlığını taşıyan bölümde; annesi Zehra’nın Girit’teki isyanda cereyan eden olaylar sırasında terk edilmesi ve İzmir’de başlayan yeni yaşamına ilişkin ayrıntılara yer verilmiştir. Bu bölümde Osmanlı son dönemi ile İzmir’in işgali sırada gelişen olaylar da ilgi çekici bir biçimde sunulmuştur. Zehra’nın yanlarına evlatlık olarak verildiği ailenin reisi olan Muğla Valisi Müştak Gürsan’ın İttihat ve Terakki Cemiyeti’nin bir yesi olduğu ve Mustafa Kemal Paşa ile arkadaşlıklarına da değinilmiştir. Mustafa Kemal Paşa’nın kurtuluş sonrasında Müştak Bey’in evinde yemek yediği ancak ev sahibinin kıskançlığı yüzünden daha sonra gözden düşerek görevinden alındığına dair bilgi ve görüşler aktarılmıştır. Ayrıca İzmir Suikastı ve soruşturmasına ilişkin anıların da dikkat çekici olduğunu belirtmek gerekir.

A. Demir’in ‘Baba Tarafı’ (s. 33-53) hakkındaki bilgilere yer verilen bölümde; babası Kadri avuş’un 1884 yılında Girit’te Sitia’ya bağlı Badya köyünde dünyaya geldiği, babası Mehmet ile birlikte Kuzey Afrika kıyılarına ticaret için gittiği, 17 yaşındayken silh altına alındığı, Yemen, Trablusgarp, Bingazi, Balkan ve Sakarya cephelelerinde savaştığı kaydedilmiştir. 9 Eylül 1922’de İzmir’e giren Türk birliğinde bulunan bu Giritli gazi Türk askerinin savaşlar sonunda Bornova’ya yerleşmesi ve yeni kurulan yaşamından ilginç kesitler aktarılmıştır.

III. bölüm (s. 54-62) ‘İzmir Bornova’nın Tarihi’ başlığını taşımaktadır. Yazar bu kısa bölümde okuyucusunu bilgilendirmek amacıyla Bornova’nın eskiağdan devletimizin kuruluşuna uzanan genel bir tarihçesini vererek kısaca A. Demir’in doğduğu yıl Bornova’nın genel görünümüne değinmiştir.

‘Bornovalı’nın çocukluğu’na ayrılan dördüncü bölümde (s. 63-107) değişik başlıklar altında A. Demir’in yetişme ağı olan 1940’lı yıllara ilişkin anılarından bir seçki yapılmıştır. Burada, İzmir ve Bornova’da özellikle II. Dünya Savaşı ile sonrasında cereyan eden sosyo-ekonomik hayata ilişkin dikkat çekici bilgiler aktarılmaktadır.

V. bölüm (s. 108-197) kitabın başlığını taşımaktadır. Bu bölümde Adil Demir’in ıracılık, ustalık, askerlik, evlilik, iç hayatına ilişkin ilginç kesitler derlenmiştir. İzmir Maden-iç Sendikası kurucularından olan Adil Demir’in sendikal yaşamda karşılaştığı güçlüklere de değinilen bu bölümde ağırlıklı olarak Adil Demir’inde içinde bulunduğu İzmir ve Bornova’nın 1960 sonrası siyasal yaşamına ait bilgiler yer almaktadır. 1969 yılında il genel meclisi ve daimi encümen yesi oluşu ile birlikte gelişen olayların ardından 12 Mart 1971 muhtırasına dair kesitler aktarılmış, parti içi çekişmelerle Bornova’da yaşanan politik hayat üzerinde durulmuştur.

‘Bornovalı’nın Bıraktığı İzler’ başlığını taşıyan VI. bölüm (s. 198-298) eserin ağırlıklı bölümünü oluşturmuştur. Burada A. Demir’in 1969-1973 yılları arasında kurduğu ‘Halka Yuva Yapı Kooperatifi’ ve Bornova Belediyesi işbirliği ile Bornova’da Döşeme dağında meydana getirilen toplu konut alanında ‘Atatürk Mahallesi’ adını alacak ‘1000 Evler Projesi’ne değinilmiş, TBMM. atısı altında gerçekleşen siyasal

yaşam ile ‘devletin vatandaşa götürdüğü hizmetlerini doğru bir sisteme oturtmadığı için’ “tanıdık” üzerinden yürütülen işlere dikkat çekilmiştir. Adalet Partisi milletvekili olarak meclise girişinin ardından Başbakan Bülent Ecevit’in kendisini ‘İmar ve İskân Bakanı’ yapma vaadiyle transfer teklifi de dikkat çekici bir not olarak kaydedilmiştir. Ayrıca kitabın çeşitli yerlerinde A. Demir’in 12 Eylül harekâtına seçmenlerinin kayıtsız kalışının düş kırıklığının izleri görülmektedir. Kitabın konusunun 1980 sonrası yaşamından dikkat çekici kesitler de bu bölümde okuyucuya aktarılmıştır.

Eserin VII. bölümü ‘Bornovalı Ana-Baba Toprağı Girit’te’ (s. 299-304) başlıklıdır. Burada A. Demir’in atalarının doğup-büyüdükleri Girit adasına gerçekleştirdiği geziye ilişkin notlar aktarılmıştır. ‘Bornovalı’nın Kişiliği’ başlığını taşıyan VIII. bölümde (s. 305-307) yazarın kısa bir kişilik değerlendirmesi yer almaktadır. ‘Araştırmanın Özeti’ (s. 308-313) bölümünde ise A. Demir’i yakından tanıyan yazar-araştırmacının öznel bir incelemesi bulunmaktadır. Kitap, ‘Kaynakça’ (s. 314), ‘Soykütüğü’ (s. 315) ve ‘Bizi Hatırlayınız Fotoğrafları’ (s. 316-330) ile sonlandırılmıştır.

Bir tarih kaynağı olarak kıymeti tartışılmayacak anı türündeki eserlerin söz konusu kişinin sağlığında yayımlanarak kamuoyu ile paylaşılması olayların içinde yer alan şahıslara düzeltme veya katkı imkânı verilmesi açısından da önemlidir. Bir şekilde milletimizin geçmişi ve kaderinde söz sahibi olmuş fertlerinin tarih önünde yaşamlarına ilişkin notlar aktarması ise bu konuda ülkemizde gelişen farklı bir bilincin göstergesi olmuştur. Dr. Handan Attar’ın kaleminden çıkmış olan Adil Demir’in ailesi, Bornova ve İzmir kenti, ülkemizin siyasal tarihiyle iç içe örülmüş özel hayatına dair anıların derlendiği bu eser, yerel ve ulusal tarihimiz açısından da dikkate değer bir çalışma niteliği taşımaktadır.

Vehbi Günay*

---

* Doç. Dr., Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Öğretim Üyesi Bornova/İZMİR.
e-posta: vehbi.gunay@ege.edu.tr.

